

УВАГА — АМБРОЗІЯ!

Наведено перелік способів контролювання рослин амброзії полинолистої в населених пунктах.

Надійний захист атмосфери від присутності пилку цього карантинного виду бур'яну можливий лише за умови скоординованих зусиль всього населення, яке візьме під свій контроль територію, прилеглу до їх житла, роботи і місць відпочинку та забезпечить її регулярне обстеження і своєчасне знищення рослин-алергенів.

Успішний захист території від присутності амброзії полинолистої має включати цілу систему послідовних заходів і охоплювати, як мінімум, першу половину теплої періоду року — від квітня до початку серпня.

бур'яни, карантин, амброзія полинолиста, алергени, полінози, захист

Рідна земля багата різними формами життя. Серед представників рослинного світу особливе місце займають адвентивні (прибулі) рослини бур'яни. Це види, що потрапили на територію нашої країни різними шляхами з інших регіонів і континентів. Одним з таких видів є амброзія.

В нашій країні поширені амброзії трьох видів: амброзія головолотева — *Ambrosia psilostachya* L., амброзія трироздільна — *Ambrosia trifida* L. і амброзія полинолиста — *Ambrosia artemisiifolia* L. Вони належать до ботанічної родини Айстрові — Asteraceae, тобто є досить близькими родичами таких відомих культурних видів, як соняшник однорічний — *Helianthus annuus* L., або чорнобривці прямостоячі — *Tegetis erecta* L.

Сама назва — амброзія — це слово, що прийшло до нас з часів античної Греції. Згідно з грецькими легендами саме грецькі боги, які жили на горі Олімп, вживали напій і їжу безсмертних — нектар амброзії. Амброзію для богів приносила кожного дня голубка з саду Гесперид, що розміщувався між сучасними Лівією та геркулесовими стовпами (гори Гібралтар в Європі і Танжер в Африці). Амброзія була засобом, що робив тіло богів невразливим і вічно молодим.

О.О. ІВАЩЕНКО,

доктор сільськогосподарських наук,
професор, академік НААН

В.М. СІНЧЕНКО,

доктор сільськогосподарських наук
Інститут біоенергетичних культур
і цукрових буряків НААН

Великий натураліст і систематик К. Лінней по-своєму оригінально використав гарне і звучне слово — амброзія. Він присвоїв таку назву ботанічному роду рослин — *Ambrosia*.

Усі представники ботанічного роду Амброзія у флорі України є адвентивними з Північної Америки, де їх існує 40 видів. Саме американський континент є їх батьківщиною. Всі види амброзії в нашій країні — це карантинні об'єкти.

Найбільш поширеною і відомою в нашій країні є амброзія полинолиста. На землі півдня України амброзія полинолиста вперше потрапила з вантажем американського зерна ще у 1924 р. (Одещина, Херсонщина). Сьогодні це масовий і злісний карантинний бур'ян на орних землях у посівах сільськогосподарських культур, особливо соняшнику, кукурудзи, буряків цукрових та інших культур, у першу чергу в Степу й Лісостепу. Дуже добре почуватється амброзія полинолиста на залізничних насипах, пустирях, смітниках, узбіччях доріг, на пасовищах, лісо-смугах, у скверах, парках, на городах у лісозахисних смугах.

Коренева система у рослин амброзії полинолистої добре розвинена, потужна, стрижнева, проникає в ґрунт на глибину більше чотирьох метрів, здатна активно використовувати навіть дуже обмежені запаси вологи.

В Україні поширені дві форми рослин амброзії полинолистої:

- рослини сіруваті з червонуватими стеблами і дуже опушеним суцвіттям;
- рослини зелені, розсіяно-опушені, обгортки тичинкових квіток майже голі.

Проростає насіння бур'яну дружно, наприкінці квітня — на початку червня з глибини ґрунту до 8 см. Цвітуть рослини амброзії полинолистої наприкінці літа — восени. Одна рослина формує до 150 000 сім'янок. У ґрунті вони зберігають здатність до проростання понад 10 років.

Амброзія полинолиста — карантинний об'єкт і, безумовно, шкідлива рослина, що у період масового цвітіння своїм пилком викликає у людей масові алергійні запалення слизових оболонок очей та органів дихання.

Це типовий бур'ян-експлерент, тобто вид, що швидко і надійно захоплює і освоює вільні екологічні ніші — території, де рослини ростуть розріджено, або орні землі, де людиною знищена природна рослинність. Амброзія швидко заповнює такі місця і формує великі запаси насіння.

Пилки амброзії полинолистої проявляє дуже високу біологічну активність. Потрапляння всього 40—50, а інколи навіть 3—5 пилкових зерен до органів дихання достатньо щоб викликати алергічну реакцію організму.

Амброзія полинолиста має застосування як у народній так і у офіційній медицині, це лікарська рослина. У надземних частинах рослин міститься ефірна олія, до складу якої входить цинерол і камфора — цінний компонент для лікування і регулювання роботи серцевого м'яза. Насіння амброзії полинолистої містить понад 18% якісної харчової олії. У народній медицині надземну частину рослин амброзії полинолистої використовують для лікування гіпертонії і як протипухоманковий засіб. Офіційна медицина застосовує препарати з пилку амброзії полинолистої (естракти, пігулки) для лікування амброзійного та соняшникового полінозів.

Отже амброзія полинолиста крім явних негативних якостей має і певні позитивні властивості. Нам необхідні ліки, які ми отримуємо з амброзії полинолистої, проте зовсім не потрібні проблеми, яких завдають рослини цього виду на орних і

неорних землях — як бур'яни і потенційні алергени.

Питання ефективного захисту території від присутності карантинних рослин амброзії полинолістої досить непросто.

На перший погляд, які тут проблеми? Рослину легко можна зірвати, зрізати або обприскати гербіцидом — от і все. Так з конкретною рослиною. Проте амброзія полиноліста реально довела, що вона здатна виживати як вид навіть тоді, коли умови вегетації їй мало сприяють.

У першу чергу ці однорічні рослини формують велику кількість насіння, що легко може бути розповсюджене повітрям, потоками води, діяльністю самої людини. Створивши значний банк насіння в орному шарі ґрунту, цей вид рослин надійно закріплюється на даній території. Проведення навіть потужних захисних заходів за допомогою гербіцидів, або обробітків ґрунту забезпечує лише тимчасовий позитивний результат. Після випадання опадів на території з'являються нові сходи рослин амброзії полинолістої, тож захисні заходи необхідно проводити знову.

Амброзія швидко заповнює вільні місця і формує великі запаси насіння у ґрунті. Відповідно успішний захист території від присутності амброзії полинолістої має включати в себе цілу систему послідовних заходів і охоплювати в часі як мінімум першу половину теплої періоду року: від квітня до початку серпня.

У посівах сільськогосподарських культур доцільним є своєчасне застосування гербіцидів з урахуванням специфіки культурних рослин і строків найбільш ефективного проведення обприскувань. Сходи амброзії полинолістої найбільш чутливі до дії гербіцидів у фазі сім'ядоль — двох листків. У посівах можна обприскувати одним з гербіцидів: Хармоні, Таск, Банвел Д., Діален Супер, Карібу та іншими, відповідно до специфіки сільськогосподарських культур. Головною умовою успішного захисту є своєчасність обприскувань і дотримання регламентів застосування конкретних препаратів.

Важливе значення має також формування оптимальних показників оптичної щільності посівів. Відсутність вільних екологічних ніш в період після застосування гербіцидів позбавляє нові сходи амброзії полинолістої можливостей заселення посівів.

На пасовищах і у посівах кормових культур необхідний постійний моніторинг за амброзією полинолістою. Актуальними є своєчасне підкошування травостою і підсівання та ремонт самих посівів для формування достатньої щільності дернини. За таких умов для амброзії полинолістої нема можливостей вкорінюватись на площах і поповнювати запаси насіння в ґрунті.

В населених пунктах і на селітбних територіях застосування гербіцидів практично заборонене, тому контролювати можливу присутність амброзії полинолістої необхідно екологічними методами. Серед них одним з достатньо дієвих і екологічних є регулярне зрізування сходів амброзії полинолістої на ранніх фазах росту і розвитку їх рослин (обов'язково до цвітіння). Регулярне обстеження території і проведення одного-двох скошувань на місяць нових сходів молодих рослин (від квітня до серпня) дає можливість надійно контролювати сходи амброзії полинолістої в регіоні.

Перспективним є застосування термічного способу знищення сходів амброзії полинолістої струменем гарячої пари (температура пари понад 90°C). Спосіб екологічний і високоефективний, проте обмежений у застосуванні через дефіцит спеціальних парогенераторів.

Невеличкі ділянки з амброзією полинолістою в населених пунктах можна надійно контролювати їх екрануванням чорною плівкою (плівка має накривати сходи амброзії до 60 днів). Після знищення сходів амброзії такі ділянки необхідно обов'язково засіяти щільним рослинним покривом — найкраще газонними травами, що формують щільну дернину і їх потрібно регулярно підкошувати. Такий прийом дозволяє надійно контролювати можливі нові сходи амброзії із запасів насіння, що зберігається в ґрунті.

ВИСНОВКИ

1. Наведено перелік способів контролювання рослин амброзії полинолістої в населених пунктах. Надійний захист атмосфери від присутності пилку цього карантинного виду бур'яну можливий лише за умови скоординованих зусиль всього населення, яке візьме під свій контроль територію, прилеглу до їх житла, роботи і місць відпочинку та

забезпечить її регулярне обстеження і своєчасне знищення рослин алергенів. Державні та міські владні структури мають сприяти і допомагати такому активному захисту здоров'я населення.

2. В умовах аграрного виробництва посіви сільськогосподарських культур доцільно регулярно контролювати і виявляти наявність сходів небезпечного карантинного виду — амброзії полинолістої. Своєчасне виявлення і знищення таких осередків присутності сходів бур'яну дасть змогу надійно їх контролювати хімічними засобами і забезпечувати відсутність пилку амброзії полинолістої у приземних шарах повітря атмосфери цілих регіонів, тим самим зберегти здоров'я і добре самопочуття населення.

Ивашенко А.А.,
Синченко В.М.

Внимание — амброзия!

Приведен перечень способов контроля растений амброзии полыннолистной в населенных пунктах.

Надежная защита атмосферы от присутствия пыльцы этого карантинного вида сорняка возможна только при условии скоординированных усилий всего населения, которое возьмет под свой контроль территорию, прилегающую к их жилью, местам работы и отдыха и обеспечит его регулярное обследование и своевременное уничтожение растений аллергенов.

Успешная защита территории от присутствия амброзии полыннолистной должна включать в себя целую систему последовательных мероприятий и охватывать, как минимум, первую половину теплого периода года: от апреля до начала августа.

сорняки, карантин, амброзия полыннолистная, аллергены, полинозы, защита

Ivaschenko A.A.,
Sinchenko V.M.

Attention, ambrosia!

There is a list of methods of control of common ragweed plants in the populated localities. Reliable protection of the atmosphere from the presence of pollen of this quarantine species of weeds is possible only under condition of coordinated efforts of the entire population, which will take under control the territory adjacent to their homes, jobs and leisure activities and will provide regular inspection and timely destruction of plant allergens. Successful territory protection from ambrosia artemisiifolia should include a system of sequential events and cover at least the first half of the warm period of year: from April to early August.

Weeds, quarantine, ambrosia artemisiifolia, allergens, hayfever, protection